

Назва ТВП: Казьяны

© Д. Кителъ, В. Ивановский

Код: BY003

Геаграфічныя каардынаты: 55°28' N 29°22' E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Віцебская вобласць: Полацкі раён, Шумілінскі раён

Плошча: 26625 га

Крытэрыі: B2

Нацыянальны прыродаахоўны статус: ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння «Казьянскі»

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП рэгіянальнай значнасці, утворана ў 1998 годзе

Агульнае апісанне:

Заказнік уяўляе сабой складаны мазаічны комплекс верхавых балот, лясоў, заліўных лугоў, азёр і сельскагаспадарчых зямель. Тэрыторыя характарызуецца разнастайнасцю і кантрастнасцю экалагічных умоў, наяўнасцю ўнікальных прыродных комплексаў: буйных масіваў верхавых і пераходных балот (займаюць значную частку тэрыторыі), адкрытых нізінных балот, шматлікіх рэк і азёр, пячаных дзюнаў; а таксама малапарушаных лясоў, у тым ліку і фрагментарных дубраў.

Рачная сетка гэтага рэгіёна належыць да басейна ракі Заходняга Дзвіна. Галоўны яе прыток – рака Обаль – працякае ўздоўж усходняй і паўднёвай межаў заказніка. На тэрыторыі заказніка Обаль прымае два правыя прытокі – рэкі Цэніца і Глыбачка. Поймы рэк слабавыражаныя, рэчышчы – звілістыя. Істотная роля ў фарміраванні ландшафтаў заказніка належыць азёрам, найбольш буйныя з іх – Мошна, Расалай і Красамай. Амаль усе яны – дыстрафіруючыя, мелкаводныя, маюць нізкія забалочаныя берагі і зарастаюць воднай расліннасцю.

Сельскагаспадарчыя землі (ралля, сенакосы, і выганы) складаюць 3% ад агульнай плошчы тэрыторыі. Паколькі ў заказніку пераважаюць забалочаныя лясы, лесакарыстанне тут абмежаванае. Тэрыторыя заказніка з’яўляецца традыцыйным месцам збору грыбоў і ягад мясцовым насельніцтвам.

Асноўныя біятопы:

Балоты верхавыя і пераходныя – 18%, лясы – 78,8% (у тым ліку: бярэзнікі – 40,7%, саснякі – 31,8%; ельнікі – 12,5%, чорнаальшаннікі – 9,2%, шэраальшаннікі – 3%, асінікі – 2,6%), азёры – 1%, іншыя землі – 2,2%.

Птушкі:

На гнездаванні ў заказніку адзначана 175 відаў птушак, 44 віды занесены ў Чырвоную кнігу Беларусі.

ТВП Казьяны мае рэгіянальнае значэнне для захавання шэрагу відаў: чорны бусел *Ciconia nigra*, палявы лунь *Circus cyaneus*, скапа *Pandion haliaetus*, шэры журавель *Grus grus*, вялікі кулён *Numenius arquata*. Акрамя таго, Казьяны маюць вялікае значэнне для птушак верхавых і пераходных балот. Тут гняздыцца сокал-шулёнак *Falco vespertinus*, пардва *Lagopus lagopus*, залацістая сеўка *Pluvialis apricaria*, сярэдні кулён *Numenius phaeopus*, кулік-селянец *Tringa nebularia*. Колькасць звычайнага гоголя *Vincerphalaclangula* на гнездаванні дасягае 30-40 пар.

Іншыя групы жывел:

Усяго адзначана 32 віда млекакормячых, 9 відаў амфібіяў, 5 відаў рэптылій.

Найбольш шматлікімі прадстаўнікамі млекакормячых, за выключэннем мышападобных грызуноў, з'яўляюцца заяц-бяляк, заяц-русак, андатра, бобр. Вельмі рэпрэзентатыўна на тэрыторыі ТВП прадстаўлена група драпежных звяроў.

Занесеныя ў Чырвоную кнігу віды млекакормячых фарміруюць тут даволі ўстойлівыя групы: барсук *Meles meles* (10 пасяленняў), рысь *Felis linx* (5-8) і буры мядзведзь *Ursus arctos* (3-5 пасяленняў).

Стан рэдкіх відаў птушак:

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды	Крытэрыі ТВП
Пардва <i>Lagopus lagopus</i>	гн	10-20 п	2000-2010	Э		
Гагач чорнаваллёвы <i>Gavia arctica</i>	гн	1-2 п	2000-2010	Э		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	5-8 с	2000-2010	Э		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	8-10 п	2000-2010	Э		B2

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды	Крытэрыі ТВП
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2000-2010	Д		
Арол-вужаед <i>Circus gallicus</i>	гн	3 п	2000-2010	Д		
Лунь палявы <i>Circus cyaneus</i>	гн	5 п	2000-2010	Э		B2
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн	8-12 п	2000-2010	Э		
Арол-маркут <i>Aquila chrysaetos</i>	зал	+	2000-2010	П		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	гн	3 п	2000-2010	Д		
Сокал-пустальга <i>Falco tinnunculus</i>	гн	15-20 п	2000-2010	Э		
Сокал-шуленак <i>Falco vespertinus</i>	мг	+	2000-2010	П		
Сокал-дрымлук <i>Falco columbarius</i>	гн	6-8 п	2000-2010	Э		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн	8-10 п	2000-2010	Э		

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды	Крытэрыі ТВП
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	20-25 п	2000-2010	Э		B2
Сеўка залацістая <i>Pluvialis apricaria</i>	гн	30-50 п	2000-2010	Э		
Кулён сярэдні <i>Numenius phaeopus</i>	гн	10-15 п	2000-2010	Э		
Кулён вялікі <i>Numenius arquata</i>	гн	10-20 п	2000-2010	Э		B2
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	гн	20-30 п	2000-2010	Э		
Кугакаўка даўгахвостая <i>Strix uralensis</i>	гн	4-5 п	2000-2010	Э		
Кугакаўка барадатая <i>Strix nebulosa</i>	гн	1 п	2000-2010	П		
Сава балотная <i>Asio flammeus</i>	гн	3-6 п	2000-2010	Э		

Іншыя рэдкія і знаходзячыся пад пагрозай знікнення віды:

Расліны: сфагнум Ліндберга *Sphagnum lindbergii*, Менегацця продырэявенная *Menegazzia pertusa*, баранец звычайны *Huperzia selago*, бяроза карлікавая *Betula nana*, рагулькі высокія *Delphinium elatum*, касач сібірскай *Irissibirica*, ядрушка даўгарога *Gymnadeniacaenopsea*, званочак шыракалісты *Campanula latifolia*, пярэсна еўрапейская *Trollius europaeus*, ладдзян трохнадрэзаны *Corallorhiza trifida*, лінея

паўночная *Linnaea borealis*, цыбуля мядзведжая *Allium ursinum*, луннік ажываючы *Lunaria rediviva*, марошка прысадзістая *Rubus chamaemorus*, асака малакветкавая *Carex prauciflora*, асака заліўная *Carex paupercula*, пустапялёснік зялёны *Coeloglossum viride*, расіца прамежкавая *Drosera intermedia*, тайнік яйцападобны *Listera ovata*, шпажнік чарапіцавы *Gladiolus imbricatus*.

Пагрозы:

- Асушэнне прылягаючых тэрыторый і выраўноўванне малых рэк (каля 60% рэчышчаў малых рэк, якія працякаюць па тэрыторыі заказніка, каналізавана) выклікалі парушэнні гідралагічнага рэжыму балота.
- Лакальная здабыча торфу ў паўднёвай частцы тарфянога масіву Обаль-2.
- Выпальванне расліннасці аказвае надзвычай шкодны ўплыў на флору і фауну заказніка, асабліва ва ўмовах сухой вясны.
- Высечка карэнных лясоў – ельнікаў, а часам і альшанікаў, суправаджаецца рэзкім зніжэннем біялагічнай разнастайнасці.
- Прамысловае рыбалоўства, якое ажыццяўляецца Віцебскім рыбгасам на адным з самых маляўнічых азёр – Мошна, можа стаць прычынай скарачэння яго рыбных запасаў.
- Раслінныя сукцэсіі. На нізінных балотах адкрытыя ўчасткі зарастаюць хмызняком, што звязана, у асноўным, са змяншэннем сенакашэння.

Рэкамендацыі па захаванню:

Для больш эфектыўнай аховы і рацыянальнага выкарыстання біялагічнай разнастайнасці неабходна распрацаваць план кіравання заказнікам міжнароднага значэння.

У першую чаргу неабходна вырашыць наступныя найбольш важныя пытанні:

- аптымізацыя гідралагічнага рэжыму;
- распрацоўка рэжымаў землекарыстання (сельская, лясная і рыбная гаспадаркі, паляванне);
- аднаўленне балот на выпрацаваных тарфяніках.

Крыніцы інфармацыі:

Асабістыя паведамленні: Іваноўскі У.В.

Скарбы прыроды Беларусі. – Мн.: Беларусь, 2005. – 215 с. (Інфармацыю падрыхтавалі: Вынаеў Г.В., Іваноўскі У.В., Кузьменка У.Я.)

Научное и технико-экономическое обоснование реорганизации заказчика «Козьянский», Минск, 1998 г.

Складальнікі : Іваноўскі У.В., Левы С.В.

** Выкарыстанне змешчанай тут неапублікаванай інфармацыі для навуковых публікацый без пісьмовай згоды яе аўтараў забаронена. У выпадку выкарыстання часткі кантэнту або старонкі цалкам на іншых інтэрнет-рэсурсах, абавязковая спасылка на аўтараў і сайт iba.ptushki.org*